

Amb bones paraules

Rellonejador

Text: **Gabriel Bibiloni**
<http://bibiloni.cat>

Em consulten si la paraula espanyola *rejoneador* té com a equivalent català *rellonejador*. La paraula pot semblar una broma, però el fet és que el Termcat l'any 2001 va "normalitzar" aquest terme, igual que *rellonejar* i *relloneig*. Costa de dir! El mateix dia la mateixa institució "normalitzava" una altra perla terminològica del mateix domini: *noveller*. Després d'això, el diccionari d'Enciclopèdia Catalana donava entrada a les dues paraules. Es veu que els termes aprovats pel Termcat són acceptats immediatament a Enciclopèdia Catalana -com el llastimós *bloc* (és a dir, *blog*)-, sense espe-

rar ni tan sols un temps prudent per a veure si quallen o no i si la Secció Filològica els confirma.

Em sembla tot un gran error. Crec que tot el lèxic dels toros s'ha de mantenir en tota la seva més pura forma espanyola, com a realitat espanyola que és. Fer-ho així és una manera de marcar distàncies respecte del bàrbar espectacle. En canvi, traduir aquesta terminologia sembla una manera d'integrar la barbaritat en les nostres vides. Per tant, crec que en català hem de dir *rejoneador*, *rejoneo*, igual que *torero*, *corrida*, *banderilla*, *burladero*, *novillero* i *tutti quanti*. Ben igual que fan totes les llengües de les societats civilitzades que no es divideixen de manera incivilitzada.

Dit això, *rellonejador* i *noveller* serveixen per a il·lustrar el funcionament del calc amb tota la seva nuesa i quasi diria extravagància. Només faltava traduir *banderilla* per *bandereta*. Pel

que fa al primer mot, en espanyol la cosa és senzilla: *rejoneador* (i *rejoneo*) és un derivat de *rejonear*, aquest és un derivat de *rejón* i aquest és un derivat de *reja*. El calc en sèrie parteix de la creença que *rejón* en català és *relló*, i llavors es calca *rejonear* per *rellonejar* (i *rejoneo* per *relloneig*) i finalment es calca *rejoneador* per *rellonejador*.

La paraula *relló* (que si fos d'ús popular a Mallorca, pronunciaríem *reió*) la tenim documentada en català medieval. Ramon Muntaner, quan descriu les armes dels almogàvers, parla de les llances, la part inferior de les quals es diu *aristol* i la part superior, *relló*. El *relló* és la punta de ferro de la llança. Deu tractar-se d'un derivat diminutiu (diverses vegades hem parlat dels diminutius en -ó) de *rell*, atesa la semblança d'aquesta virolla de la llança i la rella de l'arada romana, tot i que podria ser només una continuació del *regula* llatí (barra de ferro) que

trobam en algun significat secundari de *rell*. O potser un derivat de *rell*, forma masculinitzada de *rella*, que també apareix alguna vegada.

En espanyol veig que *rejón* sembla un derivat de *reja*, però potser amb camins semàntics diferents. Si és un derivat autòcton (si no és pres d'una altra llengua) hauria de tenir valor augmentatiu, valor que correspon normalment al sufix castellà -ón. La rella de l'arada en castellà també es diu *rejón*, clarament augmentatiu. I en castellà es diu *rejón* d'una arma blanca semblant a un punyal o ganivet. El 1713 Felip V promulga una pragmàtica prohibint "el uso e los puñales o cuchillos... llamados rejones". No és gens clar, doncs, que el *rejón* castellà sigui un equivalent del *relló* de Muntaner. Cap a final del segle XVI o començament del XVII a les lluites amb els bous (que a l'Edat Mitjana eren a cavall, fetes per cavallers i com a entrenament per a la guerra) se

substitueix la llança per una nova peça que es diu *rejón*, que a l'extrem porta una fulla d'acer tallant. És a dir, el *rejón* passa de ser un punyal a significar tota una arma formada per una gran asta de fusta que té el punyal a l'extrem. I d'això el Termcat en diu *relló*.

Quant al *novillero*, cal dir que el *novillo* no té en català altres noms que l'occidental *jòneg* i el sintagma *bou jove* (el vedell és massa criatura). El calc "ben fet" hauria estat *joneguer*, però, a part de tenir la "tara" de partir d'un mot no gaire viu a la capital, se separava més del castellà que el *noveller*, i, per tant, el ridícul era també més gran. És clar que sempre es pot defensar el calc amb la noció de *bou novell* (o *toro novell*), paral·lela a tantes altres coses novel·les. Sempre hi ha una manera de salvar la pell. A la calcada del Termcat només li falta la *novellada* -descartada la *jonegada*-, que va quedar en *correguda de toros novells*.

L'OPINIÓ DE L'ESPIRA

Algunes notes sobre un primer llibre

Bartomeu Fiol

Jaume Vidal Alcover deia sempre que els bons practicants de la parenta pobra també poden fer bona prosa. Ara, amb l'aparició de *Lovely*, el primer llibre de versos d'Antònia Vicens -que certament no pareix en absolut un primer llibre!-, més de quaranta anys després de l'aparició de *390 a l'ombra*, que va merèixer el Premi Sant Jordi 1967, tal vegada cal que comencem a pensar que els bons practicants de la prosa novel·lística també són perfectament capaços de fer bona poesia.

Hi ha llibres -de poesia o de prosa- que són bons per a llegir quan un té la moral baixa. De fet, tal vegada un dels millors elogis que es poden fer d'un nou volum és assenyalar que té aquesta qualitat. Per començar, aquest és el cas de *Lovely*. I això, ja d'entrada, no és poc.

Tampoc no puc deixar d'esmentar, amb el major encomi, la qualitat vitenca i entranyable de la llengua d'Antònia Vicens. Confés que servidor hi ha trobat tota una sèrie d'expressions o de paraules ben nostres que no record

Confés que servidor hi ha trobat tota una sèrie d'expressions o de paraules ben nostres que no record haver vist gaire freqüentment -si mai- en lletres de motllo

haver vist gaire freqüentment -si mai- en lletres de motllo. Alguns exemples d'aquesta condició oral tan viva del seu llenguatge: "No s'ho treia del cap", "És un home plantós", "Camina empinat", "No amollis", "Un rast de planys", "El pare l'havia clissada", "Un pit escanyolit", "Els eixabucs de la mare", "Tres fills pucers", "Tenia la delera", "No hi havia un pam de net".

El poema del *Pòrtic*, que posa en marxa un llibre que és pot considerar ben unitari, l'acció del qual del qual transcorre en el departament de perfumeria d'uns grans magatzems, és d'una eficàcia total. "Pagues i et regala una

mostra de perfum *Lovely* / de Sarah Jessica Parker. / Però no et fumaràs. L'aroma de *Lovely* / no és compatible amb la pell dels teus records". I també té una força innegable l'epíleg final: "Els llambrecs celestials / es varen diluir / dins la meva substància / de dona".

Però a part de la condició de l'autora, del record de la seva infància en el Santanyí natal i del seu inici en la lectura i l'escriptura -decididament animada per sa mare-, és la descripció o la evocació de la figura del pare la que té el major protagonisme en el llibre. "Sabatilles de franel·la / i pantalons beixos de cotó amb cordons / eren la seva indumentària / de somnàmbul / que cerca / la seva barca", ens conta al poema *Pei-*

xos. "Ranquejant recorria totes les sabateries / cercant unes sabates prou còmodes que l'ajudessin / a dur el pes de tots els traus / els treps i els talls / que la mar li havia fet" i "no s'ho treia del cap: / vaig aprendre a escriure el meu nom al front", ens diu a *Els peus sempre li feien mal*. Quant a *Només gavines*, una reconstrucció de l'escenari dramàtic del seu traspàs, resulten impressionants aquests versos: "No es veia res / tret de gavines negres / dins la gleva sangonosa del sol morent". I ens fa una confiança o ens dóna un testimoni d'una força extraordinària, d'alguna manera definitiva: "Després va ploure sobre / la mar". Tal vegada no som molts els que hem vist mai ploure a les totes sobre la mar, però podem imaginar quin ha

d'esser l'impacte de l'escena d'un diluvi afegint més aigua allà on ja n'hi ha més. I abans, en un poema titulat precisament *Aigua*, aquestes dues estrofes del temps de poc abans: "Va dir me'n vaig / el pare. / A on? Vaig demanar jo. / No ho sé però me'vaig / va dir el pare. / Què vols que et prepari? Vaig demanar jo. / Aigua / va dir el pare. / Una llesca de pa? Vaig demanar jo. / Aigua / va repetir el pare. / T'hi poso qualque peix? Vaig demanar jo. / Ja vindran tot sols els peixos / només vull aigua".

Definitivament, *Lovely* és una petita obra mestra de pietat filial, sàviament estructurada, que té exactament la forma que havia de tenir i que ve a enriquir el cànon de la nostra parenta pobra/rica.